

den met de gevaren van ectropion. Phosphorolie, terpentijnaether (BESNIER) hadden weinig succes; evenmin de uitwendige toepassing van sublimaat-collodium.

Dr. T. BROES VAN DORT.

BOEKAANKONDIGING.

J. VAN DEVENTER Sz., Eerste Geneesheer-Directeur, *Verslag betreffende het gesticht Meerenberg over het jaar 1893.*

Te betreuren valt het, dat slechts een paar van de Nederlandsche gestichten jaarlijks een uitvoerig verslag leveren over het lief en leed, in het afgelopen jaar ondervonden. Vooral te bejammeren voor die inrichtingen, waar domheid of bekrompenheid der besturende lichamen zulk een verslag verbieden, en zich hoogstens bepalen tot het publiceeren der statistieke tabellen.

Kan een college van bestuurders, regenten, of hoe de titel anders zij, dat met liefde voor de zaak beziel is en het belang der lijders op het oog heeft, den ongelukkigen tot zegen zijn; — een dergelijk lichaam, dat er op uit is, om een gesticht tot een melkkoe te maken, dat op de uitspanningen bekniibt, de verpleging tegenwerkt enz., mag gerust een geesel heeten.

Dat te Meerenberg het belang der lijders het doel is, waarnaar gestreefd wordt, is op meer dan één bladzijde te zien, en het doet aangenaam aan, te zien, dat er gestichten zijn, waar men de zuinigheid niet aanwendt ten nadeele der patiënten, en waar de „almighty dollar” niet het eenige punt is, waarop men zich blind staart.

Als al'ereerste voorwaarde voor een liefderijke en vruchtbare behandeling moet zeker een goed verplegend personeel worden gerekend, en dan doet het weldadig aan, om op blz. 41 seq. van het Verslag na te gaan, wat men te Meerenberg deed om zich van zulk een onmisbare hulp te voorzien.

„Zoo leert de ondervinding reeds spoedig, welke hooge eischen „den gestichts-geneesheer worden gesteld, waar hij doordrongen is „van zijn plicht, zijn beste krachten te wijden aan het verbeteren „der verpleging”, zoo spreekt de Verslaggever op blz. 44, en zeker zal ieder weldenkende die woorden gaarne onderschrijven.

Blijkbaar zijn zij geschreven door iemand, die werkelijk het hooge nut inziet en in zijn pogingen krachtig wordt geschraagd; en dan is het treurig te bedenken, dat er inrichtingen zijn, waar het bestuur zulk een verbetering met alle kracht tegenwerkt, o. a. door het geven van een cursus wel toe te laten, doch het personeel mede te deelen, dat het volgen van dien cursus geheel vrijwillig is, en dat men ze niet daartoe kan dwingen.

De Heer VAN DEVENTER hecht groote waarde aan vrouwelijke verpleging, en uit het staatje op blz. 38 en 39 blijkt, dat men te Meerenberg gaandeweg het vrouwelijk personeel uitbreidt. De debatten over de vraag: of men in de storende afdeeling der mannen al dan niet van vrouwelijke hulp moet of mag gebruik maken, zullen gedurende de eerste jaren wel niet worden ten einde gebracht. Het lijdt geen twijfel, of menig opgewekte woesteling, die zich als een razende te weer stelt tegen verplegers, zal door één enkele vrouw soms gemakkelijk worden geleid, en dit is ongetwijfeld een krachtig argument voor verpleging door vrouwen. Aan de andere zijde zal het zeer zeker voor vele vrouwen stootend zijn, sexueele quaesties, en soms zeer kwetsende, te moeten aanhooren en uitvoerig rapporteeren.

Een andere vraag, die rijzen kan, is deze: Is het niet wenschelijk, nevens een zeker aantal verpleegsters of verplegers, een evenredig aantal eigenlijke bedienden te hebben voor het grove werk, zooals schuren, schrobben enz. De adelsbrief van den werkman is het eelt aan zijn handen, en die adelsbrief is niet dan door harden arbeid verkregen, maar verstompt ook het fijne voelen in de hand. Laat men nu verpleegsters allen arbeid verrichten, dan zullen haar handen ook spoedig de teekenen van hard werk verraden, en zullen zij minder geschikt worden voor handgrepen, waarbij fijne tastzin noodig is, bijv. massage. Evenwel vele wegen voeren naar Rome, en ik zal de laatste zijn om te trachten op de reeds te Meerenberg verkregen resultaten te smalen of ze te verkleinen.

Een noodzakelijke aanvulling van hetgeen voor de verpleging geschiedt, vindt men vermeld op blz. 128 onder het hoofd „Onderwijs”. De Verslaggever deelt daar mede, dat de onderwijzer zijn goede diensten verleende bij het onderwijs aan de verpleegsters en verplegers. Dat dit vaak noodig is, zal een ieder weten, die zich met het geven van een cursus in ziekenverpleging heeft beziggehouden. Hoe vaak toch is men verplicht in zijn besprekingen uitstapjes te doen op het gebied van lager onderwijs, en het is van onschatbare waarde, dat men te Meerenberg dit gedeelte kan overlaten aan een onderwijzer. Ook te Medemblik zag de geneesheer-directeur het onmisbare van flink lager onderwijs in, en doet den aspirant-verpleegsters geregeld dit onderwijs volgen.

Dat de quaestie van verpleging „uitsluitend” een geldquaestie zou zijn, wordt door VAN DEVENTER niet toegegeven, en naar ik meen zullen de meeste medici wel aan zijn zijde staan; maar het valt toch ook niet te ontkennen, dat een behoorlijk loon een groote macht heeft om geschikte individus te lokken. Ten tweede komt in aanmerking de zorg voor den ouden dag, en hierin heeft het Meerenbergsch bestuur een onwaardeerbaar voorbeeld gegeven door het stichten van een pensioenfonds. Naast deze financiëele overwegingen staat zeker de vraag naar de voeding en de behandeling. Verpleeg-

sters en verplegers dienen zeker aan een tweede-klasse-tafel te spijzen, en het kan, naar ik meen, alleen in het hoofd van regenten, (in den kwaden zin van het woord) opkomen, om die lieden met de armlastige lijdens te doen mede-eten.

Met genoegen zal men waarnemen uit het verslag, dat te Meerenberg het fossiele wezen, „huismeester” genaamd, niet meer bestaat. Uit den minderen stand gerecruiteerd en gewoonlijk oud politie-agenten of oud-onderofficieren, passen die heeren in den regel in de beschrijving, gegeven in I. Samuel XXV vs. 25, zijn zij spaken in het wiel en krijgen zij gewoonlijk een inbeelding, die in omgekeerde reden staat tot hun geestelijke ontwikkeling. Die lieden, die men soms ridicule dictu ook hoofd der verpleging maakt, zijn vaak de kanker eener inrichting en verlammen iedere poging om verbetering aan te brengen.

Wel werd een huismeester aangesteld (34), maar zijn bemoeiingen tot de juiste posten teruggebracht. Moge dit goede voorbeeld overal worden gevolgd. Mij dunkt alleen de een of ander Steenhoofdige ezel zal de oude regeling kunnen betreuren.

Aan de verpleging nauw verwant is te noemen het hoofdstuk over „Middelen van Uitspanning” (blz. 133—137). Ik wensch alleen aan te stippen, dat ruim 170 werken nieuw werden aangekocht; men heeft dus te Meerenberg op dit genot den lijdens niet zoo als elders beknibbeld. Behalve een reeks van amusements, herdenkt de verslaggever met dank de bemoeiingen der Vereeniging „Meerenberg”, waarvan de leden door de patiënten „de bloemendames” worden genoemd.

Met genoegen merkt men op, dat te Meerenberg in het afgelopen jaar geen dwangkleederen of boeien werden gebruikt, iets dat trouwens geen verwondering kan baren in een gesticht, waar het no-restraint zoo in succum et sanguinem is gedrongen. Aan pogingen tot zelfmoord heeft het niet ontbroken, gelukkig evenwel bleef het hierbij en mocht geen dier pogingen gelukken.

Dat er meerdere gevallen van ontvluchting voorkwamen, is te verwachten en niemand zal hiervan een ernstige grief aan den staf maken. Ook is soms verbazend te zien, hoe sluw sommige lijdens hun plannen hiertoe ontwerpen en hoe zij zich weten schuil te houden; daarenboven maakt een Engelsch psychiater de zeer juiste opmerking: „There should be a boundary wall round every asylum to keep the public out, *not to keep the patients in.*”

De op blz. 132 voorkomende staat der werkzaamheden geeft een overzicht der arbeidzaamheden, door de mannen en vrouwen verricht; evenwel zij men er op bedacht, dat hierop alleen voorkomen zij, die in de eigenlijke werkplaatsen arbeidden, want zij, die zich in de gezelschapszalen met lectuur of studie onledig hielden, zijn niet medegemeld. Voor hen, die het onderwijs bij den onderwijzer volgden, wordt verwezen naar blz. 128 onder het hoofd „onderwijs”.

Terecht slaakt de Directeur (op blz. 4) de verzuchting, dat Meer-

enberg behoort tot de „te groote gestichten,” de mociten en zorgen van het beheer worden hierdoor bijzonder zwaar en men kan dus niet anders dan zich verheugen, dat het bestuur toont met den vasten wil bezield te zijn om den ongelukkigen lijdens het lot zoo dragelijk en aangenaam mogelijk te maken. Nogmaals, het verslag is een belangrijke bijdrage tot de geschiedenis van het gestichtswezen in Nederland en is een lichtstraal, die de inrichtingen, waar het belang der lijdens niet wordt geteld, des te akeliger doet uitkomen. Gestichtsbehandeling en gestichtsbeheer hebben hun eigen bijzondere eischen, en overeenstemming tusschen de hoofden dier departementen is hoofdvereischte voor den goeden gang der zaken; dit wordt in meerdere plaatsen over het hoofd gezien.

Dordrecht, 25 September 1894.

COWAN.

INGEZONDEN.

AAN DE HEEREN DR. B. SLINGENBERG EN DR. A. W. TRESLING.

Het spijt mij, dat ik op enkele punten van Uw artikel in het laatste *Tijdschrift*-nummer afzonderlijk terug moet komen. Zoo gaarne had ik mij bij de hoofdzaken bepaald. Temeer, omdat ik de kans loop, om weer gedachten aan animositeit of persoonlijke aanvallen bij U op te wekken, waaromtrent ik U echter de verzekering kan geven, dat deze bij mij volstrekt niet bestaan en ik, met dezelfde bedoeling, gaarne eenen haan bij den uwen voeg.

Doch ter zake. Waar ik sprak van een onzuiveren toestand, wanneer de patiënt alleen de medicijnen en niet het consult betaalt, heb ik meer het *feit* voor oogen gehad, dan de klasse van menschen, voor welke het gold. Maar hierbij wil ik toch even opmerken, dat in de jongste Algemeene Vergadering, volgens de Handelingen (*Tijdschrift* blz. 98) door den Heer SLINGENBERG zelf is gezegd: „Op het platteland honoreert men nu eenmaal den „medicus niet voor zijn bezoeken.” Misschien geeft nu het verslag niet woordelijk het door U gesprokene weer, maar de bedoeling is toch duidelijk genoeg.

Door U wordt uit diezelfde Handelingen het door mij gezegde aangehaald. Ook daarover een opmerking. Het door U tusschengevoegde 1a, 1b, benevens de letters a, b en c onder 2°, lees ik in de Handelingen niet. Dit zal wel door U gedaan zijn, om U gemakkelijker te kunnen refereeren aan elk onderdeel van mijn betoog, maar hierdoor wordt toch dit betoog in een geheel ander daglicht geplaatst. Het komt nu voor den dag als een afgerond geheel, terwijl ik er wel degelijk op heb laten volgen (blz. 97): „*Dergelijke* vragen „nopens ons, om de quaestie nauwlettend gade te slaan en wanneer door „deze vragen een bevestigend antwoord werd uitgelokt, zou de meest wenschelijke vorm van inrichting dienen te worden beoordeeld, zou een vergelijking met hetgeen andere landen op dit gebied praesteeren, gewenscht „zijn, enz.” Hier blijkt dus voldoende, dat ik in geene deele meen, de quaestie